

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.18>

УДК 336.131:336.143.23

Т. В. Майорова,

*д. е. н., професор, професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9153-8460>

Т. В. Жибер,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. Віктора Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4557-023X>

ПЕРСПЕКТИВИ БЮДЖЕТУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ВИЩУ ОСВІТУ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

T. Mayorova,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Banking
and Insurance, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,*

T. Zhyber,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Finance named after V. Fedosov,*

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

PROSPECTS OF BUDGETING EXPENDITURES FOR HIGHER EDUCATION IN UKRAINE WITHIN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті піднімається питання перспектив фінансового забезпечення закладів вищої освіти України рівня університетів і академій в умовах скорочення можливостей використання державних коштів. В Україні відбувається стимулювання збільшення приватних коштів у доходах закладів вищої освіти. Бюджетні програми розподіляють кошти між окремими ЗВО залежно від місця у рейтингах. Отримання доходів ЗВО від приватного сектору ускладнене через низьку платоспроможність населення і роботодавців. Додатково, спроби ЗВО отримувати грантові кошти натикаються на переважання державного регулювання документообігу у звітності перед грантодавцями. Однак серед державних ЗВО чітко виокремлено три групи закладів: перша повинна знаходитися у статусі одержувачів коштів і повинна конкурувати за фінансові ресурси у бюджетних програмах, друга підпадає під бюджетування у складі профільних міністерств у статусі кошторисних бюджетних установ і зазнає меншого фінансового тиску, окремо КНУ імені Т.Г. Шевченка є розпорядником коштів, який має право затверджувати і виконувати власні бюджетні програми. Завдяки більшим можливостям для ГО звітувати за грантові кошти, у 2019-2021 роках було започатковано створення окремої групи нових ЗВО та громадських об'єднань у освіті за кошти міжнародних донорів, поза публічним бюджетуванням на загальних засадах. Висновки. Поділ ЗВО за організаційною спроможністю отримати кошти не сприяє побудові рівноправної конкуренції, що є запорукою здорового розвитку закладів освіти, оскільки частина ЗВО знаходяться у різних умовах отримання фінансових ресурсів.

Introduction. The article raises the issue of the prospects for financial support of higher education institutions in Ukraine, particularly universities and academies, in the context of reduced opportunities for the use of state funds. Global trends in financing higher education are moving towards an increased role for governments in ensuring its provision, whereas in Ukraine there is a push to increase private funding for higher education institutions. Problem Statement. The authors note the peculiarities and trends in revenue generation for higher education institutions in recent years, during the pandemic and heightened military actions by Russia against Ukraine. Obtaining revenue from the private sector is complicated by the low purchasing power of the population and employers. Additionally, attempts by higher education institutions to secure grant funding are hindered by the predominance of state regulation of document circulation in reporting to grant providers. There is a need to determine the prospects for further financial support of universities and academies in Ukraine. The aim of the article is to justify concerns regarding changes in the financial support of universities and academies, which lead to organizational differentiation between them, rather than healthy competition for resources. The main trends and features of the functioning of existing and new educational

institutions are identified. Materials and methods. During the research, methods of empirical data analysis and subsequent theoretical generalization, grouping and systematization of public data from materials of the Ministry of Education and Science of Ukraine, the UNDP, and other official pages were used. Regulatory documents and publicly available reporting of Ukraine during wartime were processed. Results. The global trends in higher education development are characterized based on the Human Capital Index. The data on the financial support of higher education over the last few years in Ukraine is calculated and presented, revealing a steady decrease in budget funding, which has never reached the budgetary norms established by legislation. The number of higher education institutions is also decreasing, with the majority of state and communal institutions operating under the same market conditions as private institutions. However, among state institutions, three groups of institutions are clearly distinguished: the first group competes for financial resources as recipients of funds, the second group is budgetary institutions within profile ministries and experiences less financial pressure, and Kyiv National University named after Taras Shevchenko is a budget manager with the right to approve and implement significant budget programs. Due to greater opportunities for NGOs to report on grant funds, a separate group of new higher education institutions and civic associations in education has been initiated with the support of international donors in 2019-2021 to determine the prospects based on empirical data. Conclusions. The division of higher education institutions based on their organizational capacity to secure funding does not contribute to the development of fair competition, which is crucial for the healthy growth of educational institutions, since some institutions operate under different conditions for obtaining financial resources. It is necessary to move towards creating equal rights for all higher education institutions to compete for funding from the private sector by deregulating and increasing the accountability and transparency of the leadership of these institutions to society and their communities. All higher education institutions should be considered public entities regardless of their ownership status.

Ключові слова: *видатки бюджету, бюджетування, вища освіта, бюджетні програми, конкуренція, грантове забезпечення, результативність.*

Keywords: *budget expenditures, budgeting, higher education, budget programs, competition, grant support, performance.*

Вступ. Сучасні світові тенденції фінансового забезпечення доступної вищої освіти серед Глобальних цілей сталого розвитку підтверджують виключну роль державного фінансування (універсального чи цільового) у справжніх гарантіях права на вищу освіту, але для переходу до доступної

послуги вищої освіти за публічні кошти може знадобитися поєднання приватного фінансування з державним [1]. В Україні надходження від послуг вищої освіти з приватних джерел ускладнене надзвичайно низькою платоспроможністю населення, адже доходи українців нижчі, ніж середньосвітовий рівень доходів населення. Відповідно, ЗВО в умовах жорсткої конкуренції повинні орієнтуватися на залучення міжнародних фінансових ресурсів для повноцінного забезпечення своєї діяльності. Разом з тим нагадаємо, що державні ЗВО як одержувачі коштів мають низку перепон у обслуговуванні своїх видатків, звітуванні та наступній відповідальності щодо їхнього використання перед органами контролю в Україні.

Згідно із останніми дослідженнями за підтримки ЮНЕСКО, досягнення цілі доступності вищої освіти для здобувачів упродовж усього їхнього життя потребує однозначної державної підтримки, особливо при отриманні людиною першої у її житті вищої освіти. Через обмежену спроможність забезпечити заклади вищої освіти за рахунок бюджету, з одного боку українські ЗВО мають прагнути до змішаного між приватним та державним фінансування, щоб підтримувати свою діяльність на належному рівні. З іншого боку, державна підтримка фінансовими ресурсами вищої освіти стала вектором розвитку для країн світу. Хоча загалом вітаються всі види інвестицій у вищу освіту, але вони не матимуть однакових результатів для людини та суспільства. Роль держави в організації ресурсів нації для оптимізації інвестицій у вищу освіту стає критичною при конкуренції за фінансування і альтернативних напрямках витрат [1].

Аналіз попередніх публікацій і постановка проблеми. Вітчизняні публікації за тематикою фінансового забезпечення вищої освіти присвячені аспектам, механізму та джерелам його реалізації. До аспектів фінансового забезпечення стосуються організаційні, висвітлені у роботах Починок Н. та ін.[2], Опанасюка Ю. та Марина М.[3], Ребкало М. та ін[4], та ефективності, яким присвячені роботи Кременя В. та ін.[5], Костюк Т.[6]. Дослідженням ефективності та перспектив забезпечення розвитку вищої освіти присвячені

публікації Вітренко Ю.[7], Коваленко Ю та Вітренко Л.[8], Ткаченко Н.[9], Усик В.[10] та інші.

Висвітлені у попередніх публікаціях проблеми стосуються пошуку джерел фінансового забезпечення закладів вищої освіти та обґрунтування ефективності витрачання ними фінансових ресурсів. Доповнимо ці напрацювання систематизацією актуальних трендів для більш чітких перспектив розвитку закладів вищої освіти рівня університетів та академій в Україні.

Мета статті полягає у виявленні тенденцій фінансового забезпечення закладів вищої освіти рівня університетів та академій в умовах пандемії та воєнного стану, окресленні перспектив її розвитку на основі аналізу публічних даних та світових тенденцій фінансового забезпечення вищої освіти, обґрунтуванні застережень щодо організаційного розмежування фінансового забезпечення закладів вищої освіти в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження становили праці вітчизняних дослідників щодо проблем вищої освіти та закордонні програмні документи щодо розвитку вищої освіти. Емпіричні дані отримано із офіційних відкритих джерел. Для систематизації тенденцій фінансового забезпечення освіти було використано загальнонаукові методи наукового пізнання (аналізу, синтезу, індукції, порівняння, теоретичного узагальнення), статистичних порівнянь – при групуванні даних індексів та фінансового забезпечення вищої освіти в Україні.

Результати дослідження. Фінансові вкладення в освіту в усьому світі визнаються одними з найважливіших інвестицій у людський капітал. Якщо проаналізувати Індекс людського розвитку (ІЛР) у глобальному вимірі в цілому, та в Україні, зокрема, складовою якого є також індекс освіченості населення, то можемо побачити наступну тенденцію. Починаючи з 2019 року по 2021 рік Індекс людського розвитку в світі знизився 0,739 до 0,732 (табл.1). Аналогічною є ситуація і на Європейському континенті і Центральній Азії, де ІЛР знизився з 0,802 в 2019 році до 0,796 в 2021 році.

**Таблиця 1. Фрагмент рейтингу країн за ІЛР згідно з Доповіддю
ПРООН про людський розвиток 2021-2022**

HDI rank	Country	Human Development Index (HDI)							
		1990	2000	2010	2015	2018	2019	2020	2021
1	Switzerland	0,851	0,887	0,942	0,954	0,959	0,962	0,956	0,962
2	Norway	0,838	0,913	0,941	0,953	0,962	0,961	0,959	0,961
3	Iceland	0,811	0,871	0,902	0,945	0,959	0,96	0,957	0,959
4	Hong Kong, China (SAR)	0,788	0,851	0,907	0,935	0,949	0,952	0,949	0,952
5	Australia	0,865	0,896	0,923	0,933	0,941	0,941	0,947	0,951
6	Denmark	0,834	0,889	0,913	0,936	0,942	0,946	0,947	0,948
7	Sweden	0,81	0,904	0,91	0,937	0,942	0,947	0,942	0,947
8	Ireland	0,737	0,847	0,904	0,925	0,937	0,942	0,943	0,945
9	Germany	0,829	0,889	0,926	0,938	0,945	0,948	0,944	0,942
...	...	...							
71	Antigua and Barbuda	..	..	0,79	0,791	0,798	0,8	0,788	0,788
72	Seychelles	..	0,744	0,776	0,796	0,8	0,802	0,793	0,785
73	Sri Lanka	0,636	0,688	0,737	0,764	0,776	0,778	0,78	0,782
74	Bosnia and Herzegovina	..	0,667	0,725	0,761	0,776	0,783	0,781	0,78
75	Saint Kitts and Nevis	..	..	0,759	0,772	0,779	0,783	0,779	0,777
76	Iran (Islamic Republic of)	0,601	0,685	0,745	0,776	0,787	0,783	0,777	0,774
77	Ukraine	0,729	0,7	0,764	0,774	0,783	0,786	0,775	0,773
78	North Macedonia	..	0,675	0,738	0,762	0,779	0,784	0,774	0,77
79	China	0,484	0,584	0,691	0,733	0,755	0,762	0,764	0,768
80	Dominican Republic	0,577	0,646	0,708	0,736	0,764	0,771	0,764	0,767
80	Moldova	0,653	0,641	0,73	0,749	0,768	0,774	0,766	0,767
...	...	...							
191	South Sudan	..	..	0,43	0,412	0,395	0,393	0,386	0,385
	Europe and Central Asia	0,664	0,681	0,746	0,783	0,798	0,802	0,793	0,796
	World	0,601	0,645	0,697	0,724	0,736	0,739	0,735	0,732

Джерело: Складено авторами за даними ПРООН [11]

Такі ж тенденції спостерігаємо і в Україні, де ІЛР знизився з 0,786 до 0,773. Звичайно, що основною причиною зниження ІЛР є вплив пандемії COVID-19, і уряди країн вимушені були скорегувати свої видатки у сторону медицини, зменшуючи при цьому інші соціальні витрати, зокрема на сферу освіти.

У відповідності до Закону України «Про освіту» (ст.78) держава має забезпечувати асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 % від ВВП [12]. Однак як засвідчують дослідження вітчизняних вчених – можливості

фінансового забезпечення розвитку освіти напряду залежать від загальної макроекономічної ситуації, реальних темпів економічного зростання, дебіюрократизації управління освітою, системного вдосконалення законодавчої бази та бюджетного та позабюджетного фінансування [10]. Так, оцінюючи частку державних видатків на освіту у ВВП, ми встановили, що, на жаль, упродовж останніх років Україна цього показника не досягала. З 2017 по 2021 роки ця частка становила близько 6%, див. рис.1., а з початком воєнного стану та зростанням оборонних витрат цей показник різко знизився до 4,04% у 2022 (за попередніми даними) і до 3,56 % у 2023 році (за прогнозними даними).

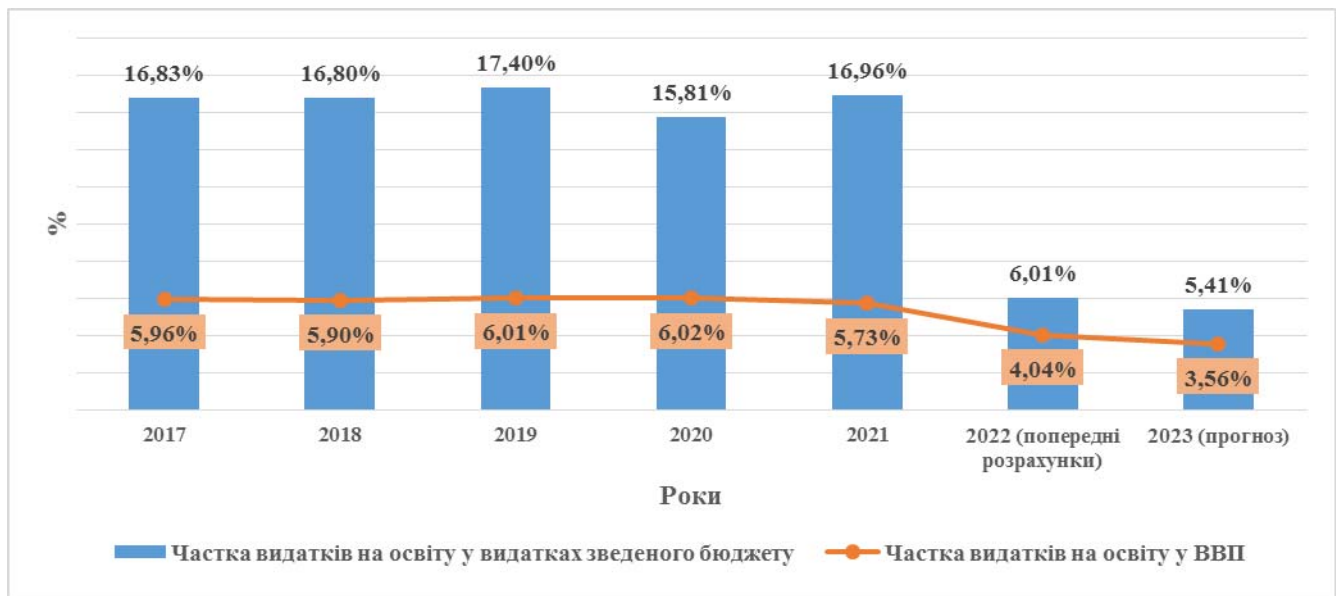

Рис. 1. Частка видатків на освіту у ВВП і у видатках зведеного бюджету України

Джерело: Складено авторами самостійно за даними Міністерства фінансів України, НБУ: [13, 14]

Якщо проаналізувати частку видатків зведеного бюджету на освіту в Україні, то також можемо побачити негативну тенденцію. З 2017 по 2021 рік найбільшою часткою – 17,4% була частка в 2017 році. У 2020 році було незначне зниження до 15,81%. Однак воєнний стан в Україні вніс свої корективи, тому частка витрат на освіту у зведеному бюджеті України стрімко знизилася до 6,01 %. Більше того, у Бюджеті на 2023 рік передбачено зниження таких витрат до 5,41% [15].

У контексті державного фінансування вищої освіти можна відмітити тенденцію до зниження видатків. За період воєнного стану обсяги фінансування Міністерства освіти і науки України скоротилися із запланованих на 2022 р.

153,7 млрд. грн. до 131 млрд. грн. (після секвестру), як показано у табл. 2. Також на 2023 р. передбачено зниження таких витрат на 6,8%, або до 122,1 млрд. грн.

Таблиця 2. Видатки Міністерства освіти і науки України у 2021-2023 рр.

	2021	2022	2022 (після секвестру)	2023
Загальний обсяг видатків МОН України, млрд. грн	139,3	153,7	131	122,1
1) Субвенції, у т. ч.	103,7	112,9	97,7	90,3
1.1. Освітня	99,6	108	97,2	87,5
1.2. Для підтримки осіб з ООП	0,5	0,5	0,45	0,3
2) Державні видатки, млрд. грн, у т. ч.	35,5	40,9	33,3	31,8
2.1. Підготовка кадрів закладами вищої та фахової передвищої освіти	25,6	27,8	25	22,5
2.2. Виплата академічних стипендій	3,94	5,14	4,6	4,2
2.3. Забезпечення діяльності НФД, грантової підтримки наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) досліджень	2,2	2,5	1,5	2

Джерело: Складено авторами самостійно за даними МОН України [16]

В Україні кількість ЗВО III-IV рівнів акредитації (університетів та академій) зросла з 149 у 1991 році до 349 у 2011 році [17]. Зміна вікового складу населення та початок військових дій Росії проти України скоротили кількість закладів рівня університетів, академій, інститутів до 336 офіційно зареєстрованих станом на 2022 рік. Офіційно зареєстровані 194 заклади державної форми власності, з них у підпорядкуванні МОНУ знаходяться 134 неприбуткові освітні заклади, а 60 – підпорядковані іншим центральним органам влади, в тому числі як бюджетні установи. Ще 26 ЗВО мають комунальну форму власності, і 117 – приватні [18]. За чисельністю приватні та комунальні ЗВО III-IV рівня акредитації складають 42 % ЗВО України, але навчають менш ніж 20% студентів. Тобто, головним провайдером вищої освіти до сьогодні є вищі навчальні заклади публічної сфери.

На березень 2022р., не враховуючи заклади Міністерства оборони України, активно навчали студентів 176 державних ЗВО: з них 147 університетів (84%), 27 академій (15%) та 2 інститути (1%) – це 82 % від усіх здобувачів вищої освіти на рівні університету. Серед державних ЗВО домінують малі заклади з менше ніж 4 тис студентів бакалаврату і магістратури. Кількість таких закладів 93 одиниці або 53%. Водночас, 15

закладів (або 8,5% від загальної кількості ЗВО) мають контингент студентів понад 10 тис.[5]. Видатки зі спеціального фонду бюджету, тобто власні надходження бюджетних установ та неприбуткових закладів освіти, до яких включені оплата за навчання, гранти та доходи від іншої діяльності, у 2021 році складали 40 % від усіх видатків державних ЗВО. Співвідношення показує, що плата за навчання не була основним доходом державних ЗВО загалом.

Для сучасних ЗВО державної форми власності в Україні фінансові джерела поділені на дві основні частини: а) безпосередньо фінансування за рахунок центрального бюджету через спеціально складені бюджетні програми (ЗВО на рівні університетів, академій та інститутів в Україні забезпечуються фінансовими ресурсами саме з центрального бюджету) та б) фінансування за рахунок інших залучених небюджетних коштів.

Забезпечення коштами бюджету для ЗВО і державної, і віднедавна приватної форми власності відбувається за кошти бюджетних програм МОНУ [19] на конкурентній основі, за результатами формульного розрахунку рейтингу ЗВО. У табл. 3 згрупуємо темпи росту фінансового забезпечення із бюджету для обраних за напрямками підготовки фахівців ЗВО після запровадження формульного розподілу коштів за бюджетними програмами МОН України.

Таблиця 3. Темпи росту фінансового забезпечення за кошти бюджетної програми МОНУ для окремих ЗВО, %

Спрямування ЗВО	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Миколаївський національний аграрний університет	101,0	130,0	123,7
Національний університет "Львівська політехніка"	110,2	123,7	116,8
Національний університет біоресурсів і природокористування України	110,2	115,6	122,4
Київський національний університет культури і мистецтв	95,0	113,7	85,4
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	96,1	118,9	97,5
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана	95,0	112,9	101,4
Університет банківської справи	99,3	90,0	85,0
Харківський національний автомобільно-дорожній університет	110,1	130,0	130,0

Продовження таблиці 3.

Спрямування ЗВО	2019/2020	2020/2021	2021/2022
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького	102,8	121,5	109,4
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова	108,1	104,1	99,2

Джерело: складено авторами за [20]

Оскільки бюджетне фінансування залишається переважним джерелом фінансового забезпечення ЗВО, рейтингування має свої недоліки у культивуванні обґрунтування «результативності» та відволікання продуктивного потенціалу для налагодження процесів адаптації учасників до досягнення показників рейтингу. У період воєнного стану у 2022 році розподіл коштів у рамках відповідних бюджетних програм згідно із місцем ЗВО у рейтингу був призупинений.

Приватні неприбуткові освітні заклади теж існують в Україні, найбільш успішними з них у частині фінансового забезпечення є Київська школа економіки, Український католицький університет, Університет ім. Альфреда Нобеля та деякі інші [21]. При цьому приватні заклади освіти мають набагато більше автономії у формах господарювання та можуть бути прибутковими, але обирають форму неприбуткових установ для збереження пільг у оподаткування діяльності. Маючи декларовану фінансову автономію та статус юридичної особи, державні ЗВО України (університети, інститути, академії та коледжі у складі перших трьох) гіпотетично можуть оперувати позабюджетними коштами. Однак на практиці досі виникають ускладнення, створені централізованою системою підзвітності бюджетних установ при обслуговуванні бюджетних коштів в Україні.

Щоб уникнути зайвої підзвітності, але без змін для умов діяльності існуючих ЗВО України, у 2021 році владою було започатковано ряд ініціатив використання грантових коштів для створення паралельної до вже існуючих, мережі прогресивних ЗВО, для яких відповідно спрощено документооборот до

рівня звітності ГО перед грантодавцями. Ці ГО патрунувало Міністерство освіти та науки України. Також, спостерігалось виділення, окремо від ЗВО, цільових фондів за кошти бюджету та залучені донорські кошти, з формуванням установ, що ними керують (табл. 4).

Діяльність із розвитку нових освітніх одиниць пригальмувало повномасштабне вторгнення в Україну військ РФ у лютому 2022 року, але відокремлення організаційних секторів всередині вищої освіти України триває. Викликає занепокоєння для майбутнього фінансового забезпечення діючої науки та окремих освітніх програм прагнення виділити окремі установи із правом перерозподіляти грантові та бюджетні кошти поза конкуренції у мережі ЗВО, створюючи таким чином додаткові інституційні умови для формування політики досліджень та пропозиції освітніх послуг поза стейкхолдерами з академічного середовища чи ринку праці.

Поряд з цим, функціонує один класичний університет КНУ імені Тараса Шевченка із особливим порядком державного фінансування, який отримує значне державне замовлення на проведення наукової діяльності. Особливі повноваження на отримання бюджетних коштів Київським національним університетом імені Тараса Шевченка забезпечуються з центрального бюджету за окремою бюджетною програмою. Ця бюджетна програма склала 55,5% доходів КНУ імені Тараса Шевченка за 2021 рік. Додаткові 3,8 % доходів КНУ склало фінансування за другою, спільною із іншими ЗВО, бюджетною програмою «Наукова і науково – технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ» - Університет отримує близько 8% видатків цієї програми. Фактичні видатки на підготовку кадрів КНУ у 2021 році становили 7,2% видатків від обсягу бюджетної програми на «Підготовку кадрів ЗВО та забезпечення діяльності їх баз практики» для інших 138 закладів.

Таблиця 4. Осередки фінансування вищої освіти та науки поза існуючою мережею ЗВО

Керуюча установа/засновник	Фінансове забезпечення	Призначення
Національний фонд досліджень України / Кабінет Міністрів України.	Виконується з 2020 року, близько 1% видатків витрачається на експертизу проєктів. Заклади вищої освіти у 2021 році отримали фінансування по 97 проєктах на загальну суму 256 964,3 тис. грн. Станом на 2022 рік фінансування не здійснювалося.	Стимулювання досліджень, побудова дослідницької інфраструктури (не чітко зрозуміло, що саме маєтєся на увазі), міжнародне співробітництво: шляхом надання грантової підтримки аплікентам із наукових установ та ЗВО.
Офіс підтримки вченого / Міністерство освіти і науки України за сприяння Ради молодих вчених, ГО при Державній науковій установі «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»	Виконується з 2022 року. Організація об'єднує грантові проєкти на ініціативи, що стосуються діяльності вчених.	Офіс проводить семінари та конференції щодо популяризації та розвитку наукової діяльності в Україні. Організовує площадку для обміну інформацією, підтримує коворкінг для вчених на 25 осіб у Києві. Фінансова звітність неперозора, як і форма організації. Наразі для Офісу планується створення регіональних підрозділів.
Проєкт «Президентський університет» / Офіс Президента, КМУ, МОНУ, ДП «Управляюча компанія Президентський університет» (наразі в стані реорганізації)	Проєкт «Президентський університет» має започаткувати взірцеву модель інноваційного освітньо-наукового хабу. Станом на 2022 рік витрати відбулися на складання самого проєкту, роботи із створення не проводяться.	У процесі апробації моделі мають бути відпрацьовані бізнес-процеси управління університетом, методи навчання, які базуються на дослідженнях, інноваційні форми співпраці з бізнесом, більш тісна взаємодія з академічними установами наукової сфери задля формування сучасного змісту освіти та ефективного використання ресурсної бази, які мають стати прикладом для наслідування та популяризації в усіх закладах вищої освіти.
Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту / Офіс Президента, МОНУ	Фінансується за кошти центрального бюджету, співфінансування з міжнародними партнерами та грантові кошти. Діяльність ще не запущено, організаційні витрати тривають з 2021 року.	Заявлений як інституція, яка дає можливість для розвитку та підтримки талановитих українців у сфері освіти, науки та спорту. Просувається громадськими організаціями у співпраці з МОНУ.
Центри професійної досконалості / МОНУ, заклади професійної освіти	Фінансовою угодою між Україною та Європейським інвестиційним банком, яка підписана 15 грудня 2021 року, передбачено 58 млн. євро. Через державний бюджет у 2023 році планується виділити 1,1 млрд. грн.	За проєктом буде створено 9 центрів професійної досконалості у Чернігівській, Донецькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Одеській, Тернопільській, Волинській, Закарпатській областях та у місті Києві. Вони отримають краще зовнішнє фінансування, ніж професійні заклади України загалом, яке виправдовується підвищеними вимогами до викладачів у таких центрах.

Джерело: Складено авторами самостійно

Окремі групи ЗВО медичного спрямування, безпекового спрямування та військового спрямування мають гарантоване фінансове забезпечення з бюджету через пряме підпорядкування мережі відповідних міністерств. Відповідно, фахове спрямування і підпорядкування ЗВО наразі визначає потенціал для його фінансової підтримки. Ті 138 ЗВО, що не потрапили до групи з особливим статусом державної підтримки, повинні негайно налагоджувати джерела самофінансування своєї діяльності для стійкого фінансового стану та спроможності стратегічного планування.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У підсумку, в Україні переважає забезпечення ЗВО з центрального бюджету, статус неприбуткової державної установи для закладу, обслуговування казначейських рахунків видатків закладів вищої освіти для наступної коректної звітності перед розпорядником коштів МОНУ і контролюючими органами. Заохочується конкурентна боротьба 138 ЗВО (із більш ніж 330 зареєстрованих на початок 2022 року) за обмежену суму бюджетного призначення МОНУ на підготовку кадрів завдяки розрахунку інтегральної формули зміни фінансування за бюджетні кошти. Також відбувається конкуренція перед МОНУ за отримання коштів у рамках бюджетної програми «Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ», додатково запроваджено бюджетну програму «Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту», за кошти якої потенційно мають конкурувати працівники ЗВО.

Оскільки в Україні державний ресурс буде обмежений тривалий період та очікується падіння рівня життя населення, стратегією українських ЗВО має стати долучення до міжнародних фінансових ресурсів у вигляді цільових допомог міжнародних організацій, міжнародних замовлень та співпраці з більш фінансово спроможними іноземними ЗВО. Питання скорочення кількості українських ЗВО, яке піднімається на тлі оптимізації витрат держави на вищу освіту, саме через формування політичних преференцій окремим ЗВО, заміщення їх проміжними установами з неусталеною інституційною регуляцією

створює викривлення підсумкової цілі розвитку у зростанні ефективності і результативності всієї мережі. Механічне зменшення кількості закладів за рішенням КМУ на користь підтриманих чи створених окремо підриває довіру викладачів до системи української вищої освіти. Зменшення кількості ЗВО неминуче відбуватиметься, але повинне бути лише одним з наслідків пошуку варіантів, що підвищуватимуть загальну результативність, якщо оптимізацію мережі здійснювати не шляхом механічного об'єднання чи ліквідації.

Література

1. Teferra, D., Chacón, E., Escribens, M., Johnstone, B., Malee Bassett, R., Pedró, F., Roser, J., and Varghese, N. V. Financing in Higher Education. 2022. Paper commissioned for the World Higher Education Conference 18-20 May 2022.
2. Починок, Н. В., Бенько, І. Д., & Сисюк, С. В. Фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти: сутність, нормативні, організаційні та облікові аспекти. *Бізнес Інформ*. 2021. № 7. С. 84-90.
3. Опанасюк, Ю. А., & Марин, М. В. Теоретичні аспекти здійснення організаційних змін в умовах невизначеності. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2021. № 2. С. 88-96
4. Ребкало, М. М., Самофалов, Л. П., & Олійник, В. С. Особливості реалізації права на освіту в Україні: аналітично-правовий огляд. *Науковий вісник Сіверщини*. 2019. № 2. С. 13-22.
5. Кремень, В. Г., Луговий, В. І., Саух, П. Ю., & Таланова, Ж. В. Мережа державних закладів вищої освіти України: аналітичний огляд конкурентоспроможності. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 4(1). С.1-8
6. Костюк, Т. О. Концептуальні засади державного управління вищою освітою в Європі: огляд тенденцій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. № 3. С. 88-92.

7. Вітренко Ю. М. Державне фінансування закладів вищої освіти України як суб'єктів сучасної ринкової економіки. *Фінанси України*. 2019. № 10. С. 102-123.
8. Коваленко, Ю. М., та Л. О. Вітренко. Фінансування закладів вищої освіти в Україні та пошук альтернативних джерел. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2020. № 1-2. С. 141–153.
9. Ткаченко, Н. Диференціація форм фінансового забезпечення діяльності закладів вищої освіти в Україні. *Problems and prospects of economic and management*. 2019. № 2 (18). С. 174–180.
10. Усик В. І. Правило частки витрат на освіту у регулюванні освітньої сфери. *Економічний аналіз*. Тернопіль. 2018. Том 28. № 3. С.93-100.
11. Human Development Report 2021-22. Reports and Publications. URL: <https://hdr.undp.org/reports-and-publications>
12. Про освіту. Закон України №2145-VIII від 5.09.2017 р. У редакції від 01.01.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1116>
13. Бюджет України. Міністерство фінансів України. URL:<https://mof.gov.ua/uk/budget> (дата звернення 11.01.2023)
14. Макроекономічні показники. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення 11.01.2023)
15. Про Державний бюджет України на 2023 рік. Закон України 2710-IX від 3 листопада 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20/print>
16. Дербюджет на 2023 рік: видатки на освіту і науку. Офіційний портал МОНУ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhbyudzheta-na-2023-rik-vidatki-na-osvitu-ta-nauku> (дата звернення 11.01.2023)
17. Вища та фахова передвища освіта в Україні. Держстат України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html (дата звернення 11.01.2023)
18. ДНУ Інститут освітньої аналітики. 2022. Основні освітні статистичні дані. МОНУ. URL: <https://nus.org.ua/wp->

content/uploads/2022/02/kinczevi-czifri-14.02.2022-fin.pdf (дата звернення 11.01.2023)

19. МОНУ. Паспорти бюджетних програм на 2023 рік. URL:<https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/byudzheta-zakupivli/byudzheta/2023-rik/pasporti-byudzhetnih-program-na-2023-rik>

20. МОНУ. Розподіл коштів з державного бюджету між закладами вищої освіти. URL:<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzheta-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020> (дата звернення 23.01.2023)

21. Найкращі приватні заклади вищої освіти України (2022). Інформаційний ресурс "Освіта.уа". URL:<https://osvita.ua/vnz/rating/25714/> (дата звернення 23.03.2023)

References

1. Teferra, D., Chacon, E., Escribens, M., Johnstone, B., Malee Bassett, R., Pedro, F., Roser, J., and Varghese, N. V. (2022), Financing in Higher Education. *Paper commissioned for the World Higher Education Conference 18-20 May 2022. Theme 7. Financing Higher Education*, Available at: <https://www.whec2022.org/EN/homepage/whec2022-resources> (Accessed 25 March 2023).

2. Pochinok, N. V., Benko, I. D., and Sisyyuk, S. V. (2021), "Financial support of vocational education institutions: Essence, regulatory, organizational and accounting aspects", *Business Inform*, vol.7, pp. 84-90.

3. Opanasiuk, Y. A., and Marin, M. V. (2021), "Theoretical aspects of organizational changes implementation under uncertainty", *Visnyk SumDU. Series "Economics"*, vol.2, pp. 88-96.

4. Rebkalov, M. M., Samofalov, L. P., and Oliinyk, V. S. (2019), "Features of the right to education implementation in Ukraine: Analytical-legal review", *Naukovyj visnyk Siverschyny*, vol. 2, pp. 13-22.

5. Kremen, V. H., Luhovyi, V. I., Saukh, P. Yu., and Talanova, Zh. V. (2022), "Network of state higher education institutions of Ukraine: Analytical overview of competitiveness", *Visnyk of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, vol. 4 no 1, pp. 1-8.
6. Kostiuk, T. O. (2019), "Conceptual foundations of state management of higher education in Europe: Overview of trends", *Scientific Notes of V.I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration*, vol. 3, pp. 88-92.
7. Vitrenko, Yu. M. (2019), "State financing of higher education institutions of Ukraine as subjects of modern market economy", *Finansy Ukrainy*, vol. 10, pp. 102-123.
8. Kovalenko, Yu. M., and Vitrenko, L. O. (2020), "Financing of higher education institutions in Ukraine and search for alternative sources", *Collection of scientific works of the University of State Fiscal Service of Ukraine*, vol. 1-2, pp. 141-153.
9. Tkachenko, N. (2019), "Differentiation of forms of financial support of higher education institutions in Ukraine", *Problems and Prospects of Economic and Management*, vol. 2, no 18, pp. 174-180.
10. Usyk, V. I. (2018), "The rule of the share of education expenditures in the regulation of the educational sphere", *Ekonomichnyi analiz*, vol 28, no. 3, pp. 93-100.
11. United Nations Development Programme. (2021), "Human Development Report 2021-22", Available at: <https://hdr.undp.org/reports-and-publications> (Accessed 25 March 2023).
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "On education", Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1116> (Accessed 29 March 2023).
13. Ministry of Finance of Ukraine (2023), "Budget of Ukraine", Available at: <https://mof.gov.ua/uk/budget> (Accessed 29 March 2023).

14. National Bank of Ukraine (2023), “ Macroeconomic indicators ”, Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (accessed 11 January 2023).
15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2023”, Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20/print> (Accessed 29 March 2023).
16. The Ministry of Education and Science of Ukraine (2023), “State Budget for 2023: Expenditures on Education and Science”, Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/derzhbyudzheth-na-2023-rik-vidatki-na-osvitu-ta-nauku> (Accessed 11 April 2023).
17. State Statistics Service of Ukraine (2021), “Higher and professional education in Ukraine”, Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html (Accessed 11 January 2023).
18. DNU Institute of Educational Analytics (2022), “Basic educational statistical data”, Available at: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/02/kinczevi-czifri-14.02.2022-fin.pdf> (Accessed 11 January 2023).
19. The Ministry of Education and Science of Ukraine (2023), “Passports of budget programs for 2023”, Available at: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/byudzheth-ta-zakupivli/byudzheth/2023-rik/pasporti-byudzhethnih-program-na-2023-rik> (Accessed 11 April 2023).
20. The Ministry of Education and Science of Ukraine (2020), “Distribution of funds from the state budget among higher education institutions”, Available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020> (Accessed 11 January 2023).
21. Informational resource osvita.ua (2022), “Best private higher education institutions in Ukraine”, Available at: <https://osvita.ua/vnz/rating/25714/> (Accessed 23 March 2023).

Стаття надійшла до редакції 19.05.2023 р.